

А. Петраускас, М. Хададова

РОЗКОПКИ НА ГОРОДИЩІ В УРОЧИЩІ БАБИНА ГОРА В м. ОЛЕВСЬК

Укріплене поселення в урочище Бабина Гора відноситься до мисового типу городищ. Починаючи з 2009 р. на ній щорічно на запрошення і за фінансування громади м. Олевськ проводить археологічні обстеження експедиція Інституту археології НАН України.

У результаті проведених розкопок виявлено багаточисельні та різноманітні артефакти, представлені побутовими предметами, прикрасами, зброєю та іншими знахідками, які зберігаються в фондах місцевого краєзнавчого музею. Під час розкопок досліджені залишки житлових та побутових споруд, дерев'яні конструкції оборонної стіни укріплення, які загинули внаслідок пожежі на городищі під час військового штурму в середині X ст. Особливий інтерес становить древлянський колодязь, загибель якого також датується серединою X ст.

Розкопки стародавньої гідротехнічної споруди було розпочато в 2013 р. За цей час проведено археологічне дослідження заповнення котловану верхньої частини колодязя, який утворився після руйнування верхньої частини дерев'яних конструкцій та внутрішнього заповнення в його нижній частині — в межах дерев'яних конструкцій, що збереглися. В польовому сезоні 2018 р. повністю досліджено нижню частину внутрішнього заповнення зрубу стародавнього колодязя. Внутрішнє заповнення досліджено на глибину близько 11 м від сучасної денної поверхні.

У результаті проведених робіт встановлено складну багаточастинну конструкцію стародавнього колодязя, яка складалася із п'яти окремих зрубів та додаткових пристосувань для забезпечення якісного та безперебійного постачання води.

З метою створення безпеки підземних досліджень (загроза обвалення верхніх шарів земляного котловану при загальній глибині 11 м має досить високий рівень) було проведено натурне відтворення найбільш верхнього зрубу колодязя до рівня сучасної денної поверхні із максимальним дотриманням до техніки, технології виконання та матеріалів для виготовлення.

У результаті проведених робіт встановлено, що знахідки, які виявлені в нижній частині колодязя і безпосередньо на його дні датовані IX—X ст. і можуть слугувати датою припинення існування стародавньої гідротехнічної споруди. Важливим результатом також можна вважати спостереження за доцільністю багаточастинної конструкції, зроблене в процесі дослідження стародавнього колодязя та під час його часткового відтворення. У вітчизняній та закордонній літературі немає однозначного пояснення використання декількох рівновеликих зрубів у середньовічних колодязях Східної Європи. Найпоширенішими є припущення, щодо необхідності забезпечення фільтрації води та особливостями специфічного прийому проходження піщаних нашарувань насичених водою (пливунів) під час спорудження колодязя. В результаті проведених розкопок та робіт по експериментальному відтворенню древлянського колодязя в м. Олевськ підготовлена та достатньо обґрунтована нова робоча гіпотеза, згідно якої багаточастинність середньовічних колодязів пояснюється їх необхідністю для забезпечення технічної можливості та безпеки проходження верхніх нашарувань ґрунту, безпечного виконання земляних робіт в нижній частині колодязя.

Серед об'єктів більш пізнього часу досліджених в 2018 р. слід назвати глинобитну піч оздоблену керамічними кахлями XVII—XVIII ст. Піч опалювала крупну наземну житлову споруду пізньосередньовічної садиби, з якою пов'язані виявлені знахідки скляних віконниць, керамічних, бронзових та скляних посудин, елементів одягу та багаточисельних керамічних люльок для паління тютюну, що були виявлені в культурному шарі городища під час археологічних розкопок 2010—2017 рр. До знахідок цього періоду відноситься виявлена свинцева печатка короля Пруссії, датована XVIII ст. Вона засвідчує листування чи обмін грамотами між господарем садиби та королем європейської держави.